

F O L Y Ó I R A T S Z E M L E

140

001.815

Koordinált indexelés.- /Koordinerad indexering/ - Tidskrift för Dokumentation, 20.k. 3.sz. 1964. 29-34.p.

Az AB Atomenergi és az IVA /Svéd Mérnöki-tudományos Akadémia/ együttesen rendeztek egy előadássorozatot Studsvikban, 1964 május 11-15-én. Ezen az északeurópai országokból több mint 40 dokumentalista vett részt. Az ismertetett alapelvek azok voltak, melyeket az EJC /Engineers Joint Council/ dolgozott ki. A leghatásosabb indexelési módnak azt tekintették, mely mindjárt a szerkesztési munkával kapcsolatban történik. Az EJC thesaurust dolgozott ki erre a célra, mely több mint 100 000 fogalmat foglal magában. Fel kell tüntetni a fogalmak közötti kapcsolatokat és azt, hogy azok milyen szerepet játszanak. Ez utóbbi tekintetben 11 kategóriát különböztet meg /pl. input, output, környezet, ok, anyag, eszköz/. - Az előadást igen élénk vita követte. Az egyik felmerült probléma az volt, hogy a thesaurus mennyire lesz idővel kiépíthető, és hogy mennyiben lesz idegen nyelv-területeken alkalmazandó. A másik probléma az, hogy ez a rendszer egyformán alkalmazható-e a kisebb dokumentációs gyűjteményeknél /pl. magáncélra szolgáló dokumentációknál/ és nagy anyaggal dolgozó központi dokumentációknál egyaránt, illetve, hogy mennyiben lehet hasznosítani a gépi visszakeresésnél. Kérdéses azonban például az is, hogy a megállapított 11 szerep-kategória mennyiben használható a technika minden területén. /P.F./

141

001.815:681.142-523.8

KWIC /gyors/ és könnyű? Egy könyvtáros nézete a számítógéppel üzemeltetett műszaki jelentéseket propagáló rendszerről. - /KWIC and easy? A librarian's view of a computer-based technical reports announcement system/ - STRAIN, P.M. - Special Libraries, 55.k. 9.sz. 1964. nov. 614-618.p.

Egy műszaki kutatóintézet könyvtára a műszaki jelentésekről két tájékoztató szolgálatot tart fenn: az egyik hetente megjelenő KWIC-index rendszerű tudósító-folyóirat, a másik SDI /= selective dissemination of information = témafigyelő/ szolgálat. A két szolgálat egy integráns rendszerbe van egybefogva, melyhez lyukkártyagépeket és elektronikus adatfeldolgozóberendezéseket használnak. A beérkező műszaki jelentésekhez munkalapot csatolnak. Erre írja az indexelő a descriptorokat, a katalogizáló a címleírást, a referáló a referátumot. E lapok nyomán gépi lyukkártyákat készítenek, jelentésenként mintegy 13 darabot. A lyukkártyákon beadott adatok feldolgozásával állítja elő a számítógép a produktumokat. Az SDI-szolgálat számára készített tájékoztató-lapok két gépi lyukkártya terjedelműek /dual-kártyás-kivitel/. A heti tájékoztató-közlöny két részből áll. Egyik a KWIC-rendszerű rész. Ez a szokásosnál bővebb, mert minden jelentés

312

15-18 helyen szerepel az átlagosan szokásos 5-6 helyett. Ugyanis nemcsak a cím érdemleges szavait veszik fel, hanem a címleírás minden érdemleges elemét. A másik rész a címleírásokat adja azonossági számakkal sorrendjében. Mivel a tájékoztató közlöny egyúttal könyvtári katalógusként is szolgál, kumulációkat is készítenek. Befejezésül a költségeket ismerteti. /O.G./

142

001.815:681.142-523.8:026:678

Egy vállalati kis könyvtár katalógusának áttétele KWIC-indexre; előtanulmány. - /Putting the catalog of a small company library into the KWIC index; a pilot study/ - LAUBACH, A.F. - Special Libraries, 55.k. 9.sz. 1964.nov. 619-620.p.

Műanyagipari vállalat könyvtára elhatározta, hogy a tájékoztatás megjavítása érdekében 60 fiókos /mintegy 50 000 cédulát tartalmazó/ szótárrendszerű katalógusa nyomán állományáról KWIC-indexet készít. A terv szerint minden fő-címleíráshoz négy gépi lyukkártya-sorozat készül: szerző-, cím-, forrás-szerinti és referátumkártyák. A dokumentumok azonosítására az IBM-féle azonosítási jelet használják, valamint feltüntetik a dokumentum jellegének /könyv, aprónyomtatvány, report/ jelét is. A gépi lyukkártyagyűjtemény nyomán a következő produktumok készülnek: bibliográfiai jegyzék; KWIC-index olyanszerű kivitelben, mint a Chemical Titles-é; szerzői index; kulcsszavak jegyzéke. Néhány fióknyi katalóguscédula feldolgozásával próbameneteket végeztek s ezekből azt a következtetést vonták le, hogy a/ a nem-érdemleges szavakat fokozottabban ki kell szűrni, különben az index alkalmatlanul nagy lesz; b/ a vezérszavak oszlopát inkább jobb oldalt helyezik el, mint a sorközépen; c/ a reportoknak szükség esetén témájukat jobban kifejező címet adnak, különben azokat nehéz a KWIC-indexben megtalálni. A munkát részben saját lyukkártyagépeikkel, részben bér munkában IBM 1401 számítógépen végzik. Félévenként kumulált új kiadást akarnak készíteni. A gépi lyukkártyagyűjteményt információ visszakereséshez, bibliográfiák készítéséhez is felhasználják. /O.G./

143

002:65.011.54/.56:061.6/430.1/

Gépi dokumentációs központ. - /Zentralstelle für maschinelle Dokumentation/ - Automatik, 9.k. 11.sz. 1964.nov. 455.p.

A tudományos irodalom szüntelenül növekvő áradata, valamint a dokumentációs szolgáltatások iránti kereslet fokozódása mind kényszerítőbben sürgeti a dokumentációs munkák gépesítését. Ennek felismerése arra indította az illetékes nyugatnémet szakköröket, hogy a gépesített dokumentáció gondozására intézetet létesítsenek. Az Institut für Dokumentationswesen igazgatója javaslatot terjesztett a Stiftung Volkswagenwerk /a Volkswagen-gépkocsi gyár által létesített alapítvány/ vezetősége elé, melyben egy gépi dokumentációs központ létesítéséhez szükséges anyagi bázis megteremtését javasolta. Az új intézet 1964 augusztus 1-én Frankfurt /Main/-ban meg is kezdte műkö-

dését. Tevékenysége három irányú: az NSzK-ban működő dokumentációs és információszervek, intézmények számára gépi munkálatok végzése, azaz bizonyos gépesített dokumentációs szolgálatok ellátása, továbbá a dokumentációgépesítés tudományos problémáinak ellátása a gyakorlati eljárásainak kidolgozása, valamint dokumentációtechnikai szakemberek kiképzése. Az intézet végleges elhelyezésére Frankfurt városátelket adományozott. /O.G./

144

002.001

A "dokumentum" fogalmának meghatározása. - /K opredeleniju ponjatiya "dokument"/ - POLUSKIN, V.A. - NTI, 5.sz. 1964.máj. 8-10.p.

A "dokumentum" az egyik alapvető szakkifejezés, amely a leggyakrabban fordul elő a tájékoztatási munka elméletében és gyakorlatában.

Általános felfogás szerint a dokumentum szöveget vagy ábrát tartalmazó írat, amelynek célja az információ átadása és jellemzője az információ és az anyagi hordozó szétválaszthatatlan egysége. A fogalom szükséges leszűkítése a dokumentum létrehozásakor a hatás célszerűségét tételezi fel és társadalmi jelleget kölcsönöz neki. Fentiek figyelembevételével a dokumentum fogalma a következőképpen határozható meg: a dokumentum információt tartalmazó anyagi tárgy, amely az információ átadására szolgál a társadalmi gyakorlatban való felhasználás céljából.

A dokumentumok feloszthatók a tartalmazott információ fajtái szerint /szemantikai, elemi/ és az emberi tevékenység alapján, amelynek keretében létrejönnek /tudományos, termelési, jogi, politikai/. A tudományos folyamat szakaszaihoz való viszonyuk szerint megkülönböztetnek elsődleges és másodlagos dokumentumokat. További csoportosítás szerint vannak egyedi és komplex dokumentumok. /P.S./

145

002.513.5:681.14:523.8

Információk központosított visszakeresési, tárolási és elosztási rendszerének megvalósítása elektronikus számjegyes számítógéppel. /Sistema centralizovannogo poiska, hranenija i raspredelenija informacii sz ispolzovaniem ECVN/ - TRICSLER, R. - NTI, 5.sz. 1964.máj. 18-25.p.

Az International Business Machine Corp. /USA/ adatfeldolgozási rendszerek osztályán létesített műszaki tájékoztatási központ az IBM-7090 és IBM-1401 elektronikus számjegyes számítógépeket használja.

A dokumentumok deszkriptoros indexelése rendszerezőkkel történik. A visszakeresési adatokat nem nagyszámú, 80 oszlopos lyukkártyákra viszik rá a megfelelő számmal, osztállyal, sorszámmal és ellenőrző számmal együtt és betáplálják az elektronikus számjegyes számítógépbe. Minden dokumentumot mikrofilmre vesznek és pedig 16 mm-es perforálatlan szalagra; a kicsinyítés mértéke 24-szeres.

A mérnökök és tudományos munkatársak szükséges információkkal

*/válogatási, terjesztési/

314

való ellátására két módszert használnak. Az első módszer az új szerzemények annotált bulletinjének kiadása, amely magában foglalja a tárgyszavas és a szerzői mutatót, továbbá a források cégszámait tartalmazza. A bulletin, amely kétszer jelenik meg havonta, teljes egészében az IBM-1401 elektronikus számjegyes számítógépen készül. A mikrofilmek olvasására és azokról dokumentummásolat automatikus készítésére az IBM üzemeiben gyártott olvasó-nyomtató berendezést használnak, amely a mikrofilmet automatikusan továbbítja.

A második módszert - az információk differenciált elosztását - a dokumentum visszakeresési mintája deszkriptorainak és a felhasználó előzetesen kitöltött igénye deszkriptorainak összehasonlítása alapján - az IBM-7090 számítógépen valósítják meg. Az információ-elosztás helyességének ellenőrzésére kétfajta kontrolkártyát alkalmaznak. Ezek lyukkártyák előre készített bevágással. Az első kísérletek azt mutatják, hogy a felhasználókhoz küldött dokumentumok 70 %-a az "érdeklődésre számot tartók" csoportjába tartozott.

/P.S./

146

002.513.5:681.14-523.8:669.017.12

Az elnevezések egységesítése a kétalkotós fémrendszerek területén. - /Unifikacija nazvanij oblasztej binarnoj metallicheszkaj szisztemu/ - NOVIK, P.K. - STEJN, V.Sz. - NTI, 5.sz. 1964.máj. 25-28.p.

A kétalkotós fémrendszerek diagramjait mint a két ötvöződő fém kutatásának rendszerét már régóta alkalmazzák. A metallográfia fejlődésével párhuzamosan az ötvözetek kristályszerkezetét kezdték kutatni és természetszerűen felmerült az irányzat a hasonló rácsozatú fázisok azonos elnevezésére. A korábbi elnevezések megtartása esetén az új fázisok számára olyan új szimbolumok bevezetésére lenne szükség, amelyek nem felelnek meg a tartományok elhelyezési rendszerének a fázisdiagramon.

Olyan megoldást ajánlanak, amely figyelembe veszi mind az eddigi gyakorlatot az elnevezések terén, mind az elméleti ismereteket az ötvözetek rácsai és szerkezete tekintetében.

A röviden áttekintett rendszeralkalmazási algoritmus lehetővé teszi az elektronikus számjegyes számítógépek használatát. Az egységesített rendszer alkalmazása a fémrendszerek nagy számához, amelyeket elektronikus számítógép tartós memóriaegységébe tároltak, mind gyakorlati mind elméleti szempontból helyes elnevezéseket ad a kétalkotós diagram tartományai számára, egyben lehetőséget nyújt az elnevezések helyesbitésére a különféle tájékoztató kiadványok diagramjaiban.

/P.S./

147

002.66

A népgazdasági tanács Központi Műszaki-tájékoztatási irodájának felépítéséről. - /O sztruktura CBTI szovnarhoza/ - TUSKEVICS, N.I. - NTI, 5.sz. 1964.máj. 3-7.p.

A Szovjetunió Minisztertanácsának 1962 május 11-i rendelete meg-

határozza a szovjet műszaki-tudományos tájékoztatás feladatait és szervezetét.

A korábban létesített szervek természetesen nem voltak kellően felkészülve az új feladatok ellátására. A népgazdasági tanácsok központi műszaki-tájékoztatási irodáiban, amelyeket korábban az ágazati elv alapján szerveztek, az össz-szövetségi és ágazati tájékoztatási intézmények fejlesztése folytán feleslegessé vált a tájékoztatási anyag tanulmányozása és rendszerezése a vállalatok és a népgazdasági tanácsok szervei számára. Változáson ment át ugyanakkor a vállalatok tájékoztatási munkája és szervezete is. Az új feltételeknek megfelelően a népgazdasági tanácsok CBTI-jeinek - műszaki tájékoztatási központi irodáinak - a szervezés szempontjából figyelembe kell venni a gépesítést és automatizálást, valamint a több lépcsős munka kiküszöbölését.

A népgazdasági tanácsok CBTI-je tevékenységének főirányai: a tájékoztatási anyag hatékony felhasználásának megszervezése, a vállalati tapasztalatok időben és jó minőségben való elkészítésének ellenőrzése a központi ágazati információs szervek számára, a tájékoztatási gyűjtemény megteremtése, a műszaki-tájékoztatási propaganda koordinálása. A népgazdasági tanácsok CBTI-jét nem ágazatok, hanem tevékenysége fő irányai szerint célszerű megszervezni, így a fejlesztés következményeihez jobban tud alkalmazkodni. /P.S./

148

002.66

Referáló szemle összeállításának módszertana. - /Metodika szosztavlenija referativnogo obzora/ - PRINCEV, Sz.Sz. - NTI, 5.sz. 1964. máj. 11-13.p.

A referáló szemlék lehetővé teszik a hazai és külföldi tudomány és technika legújabb eredményeinek, az elért színvonalnak megállapítását és valamely iparág vagy kérdés fejlődési irányának feltárását.

A referáló szemlét külön kell választani az elemző szemlétől, mert az utóbbi a kérdést behatóan, sokoldalúan taglalja, míg az előbbi az elsődleges forrás adatait csak rendszerezi és összefoglalja. A kétféle szemle típusát a feldolgozásnál alkalmazott módszer szabja meg. Mind az analitikus, mind a referáló szemle rendszeres sorozatokban vagy egy-egy időszakra pl. egy évre vonatkozó kiadványként jelenhet meg. A referáló szemlék leggyakoribb hibái: eltérés a szemle címe és tartalma között, az egyes cikkek referátumainak mechanikus egyesítése, az anyagválogatás szubjektív szempontja stb. Kifejti a módszertani ajánlásokat a szemle tervének összeállítására, az anyag elhelyezésére a szemlén belül, az annotációk elkészítésére, a felhasznált irodalom jegyzékének összeállítására. /P.S./

New York térségében levő orvosi könyvtárak folyóirat-jegyzéke gépi előállításának kezdeti munkálatai. - /Initiating a mechanized union catalog for medical libraries in Metropolitan New York/ - FELTER, J.W. - Special Libraries, 55.k. 9.sz. 1964.nov. 621-624.p.

Mintegy 70 könyvtár kb. 35 000 folyóirat-féleséget tartalmazó átlományairól gépi eljárással összesített jegyzéket akartak készíteni. Először néhány adatfeldolgozó és üzemszervező cégtől kértek javaslatot a munka kivitelezésére. A válaszok a legkülönbözőbb típusú és kapacitású berendezéseknek részint saját tulajdonban, részint bérletben való igénybevételét tanácsolták. A javaslatok egyike sem látszott megfelelőnek, de annyit megállapíthattak, hogy e célra berendezést beszerezni nem érdemes. Ez egyszeri nagy munka, melyet alkalmasabb elektronikus adatfeldolgozó berendezésen bér munkában elvégeztetni. Így rájuk csak az anyag begyűjtése, előkészítése és a gépi programok elkészítése marad. Felvettek egy jól képzett szervezőt-programozót, aki megszervezte az egész munkálatot s elkészítette a programokat az IBM 1401 adatfeldolgozóberendezéshez, melyet e feladatra a legmegfelelőbbnek találtak. A géppel két produktumot akarnak előállítani: lapokra írott jegyzéket, melynek multilith-es sokszorosításával széles körben terjeszthető kötet-katalógust akarnak kapni, és katalóguskártyákat, melyekből a központi könyvtárban kartotékkatalógust létesítenek. Készítenek még megjelenési hely, nyelv és tárgykör szerinti jegyzékeket is. A gyarapodásról és változásokról évente csupán pótlapokat állítanak elő. Új katalógust majd csak több év után készítenek. /O.G./

Öntözési és vizgazdálkodási tájékoztatási kiadványok helyzete és a javítás útja. - /Szosztojanie i puti ulucsenija izdanija informacii po oroseniju i vodnomu hozjajsztvu/ - GORINSZKIJ, V.N. - JAKUBOVICS, L.V. - NTI, 5.sz. 1964.máj. 14-16.p.

Az öntözési és vizgazdálkodási szakterület tájékoztatási kiadványainak vizsgálata azt mutatja, hogy ezekkel a tárgykörökkel a VINITI nem foglalkozik külön kiadványaiban, hanem a két tárgykörhöz tartozó cikkek a Referativnij Zsurnal és az Ekspreszsz Informacija legkülönbözőbb sorozataiban kerülnek feldolgozásra, amelyeknek szisztematikus áttekintése igen sok időt követel és gyakorlatilag szinte lehetetlen.

Kifejezetten e témaköröket felölelő kiadványok hiánya folytán az érintett szakembereket nem lehet ellátni az őket érdeklő információkkal. A két szakterület referálólapja 6 sorozatban lenne kiadható. Ezek: öntözés, lecsapolás, hidrotechnikai berendezések, a hidromeliórációs munkák gépesítése, a mezőgazdasági talajjavítás gazdaságtana, vizgazdálkodás. E fejezetek mindegyike több pontra tagolható. Szükséges az ágazati tájékoztatási központ megszervezése, amelybe összpontosítani kellene a tájékoztatási anyag gyűjtési, feldolgozási és kiadási munkáját. /P.S./

151

021:026:62

Új könyvtár tervezése: az Autonetics-cég könyvtári hálózata. - /Planning the new library: the Autonetics library system/ - MICHEL, V.J. - Special Libraries, 55.k. 9.sz. 1964.nov. 633-688.p.

Az Autonetics Co., a North American Aviation Inc. egyik részlege az anyavállalatnak egy másik részlegéből 1956-ban vált ki, melynek könyvtárából 3500 könyvet és 15 000 műszaki jelentést kapott. Eből a magból azóta könyvtárhálózat fejlődött ki. Elsőnek az új vállalat kutatási központja számára létesítettek egy kutató-könyvtárt 1959-ben. Ide került a kapott anyag. A könyvtár szakkatalógusai a Library of Congress szakrendszerét követik. Az olvasótermeken kívül a raktárakban is vannak egyszemélyes olvasó munkahelyek. A műszaki jelentések raktára azonban nincs nyitva az olvasók számára, onnan csak kérésre lehet anyagot kapni. A vállalat rohamos növekedése folytán más helységeken alrészlegek és új üzemek létesülnek. Ezek előbb-utóbb saját fiók-könyvtárt kapnak. Ma már hat fiók-könyvtár van. A vállalat székhelyén pedig egy központi könyvtárt létesítettek. Ennek állománya legnagyobb. Ez végzi a többi könyvtárak számára a beszerzést, katalogizálást, könyvtárközi kölcsönzést. Az összes könyvtárak tetszetősek, kényelmesek, kellemesek. Speciális szolgáltatásai: fotokópia-szolgálat, mikrokártya-olvasók, mikrofilm-olvasók-másolók. A 37 000 darab összállományu könyvtárhálózat forgalma 1963-ban 242 000 volt. /O.G./

152

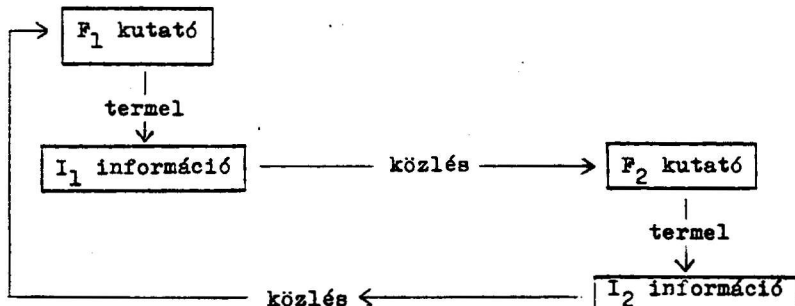
025.353:681.142-523.8

Egy könyvkatalógus előállítás. - /Preparation of a book catalog/ - BROMBERG, E. - DUBINSKI, G.A. - REMINGTON, D. - Special Libraries, 55.k. 9.sz. 1964.nov. 611-614.p.

Az USA belügyminisztériumának könyvtára /Portland, Oregon/ állományának mintegy 4500 művet kitevő legújabb részéről kötetkatalógusokat állított elő azért, hogy az egész ország területén elszórtan élő kölcsönzőit megfelelő katalógussal láthassa el s ezzel számukra a könyvtár igénybevételét megkönnyítse, illetve a kölcsönzések lebonyolítását meggyorsítsa. A kötetkatalógus három - szerzőnevek, címek és tárgyszavak szerinti - részre tagolódik. Előállításához lyukkártya-gépeket és elektronikus adatfeldolgozó berendezéseket vettek igénybe. A kartotékkatalógusok nyomán gépi lyukkártyákat készítettek; általában minden címleírásról egy kártyát. A kártyákról az adatanyagot mágnesszalagokra tették át, majd a számítógépekkel való feldolgozás után gyorsleírógéppel iratták le a katalógusok szövegtükrét. Ezt ofszetsajton sokszorozították s kötetbe kötve küldték szét a több mint 5000 érdekeltnak. A lyukkártyaanyagot megőrzi s a gyarapodással kiegészítve évente új kiadást készítenek. A kötet-katalógusokban minden entry általában csak egyetlen sorral szerepel. /O.G./

Az osztályozásról. - /Om klassifikationen/ - TELL, B. - Tidsskrift för Dokumentation, 20.k. 4.sz. 1964. 45-50.p.

Az osztályozás célja bizonyos információknak vagy dokumentumoknak egyes csoportokba foglalása a későbbi visszakeresés céljából. Ebben a vonatkozásban az osztályozás egyik komponensét jelenti abban a bonyolult rendszerben, mely a műszaki-tudományos információk tárolásából, rendezéséből és visszakereséséből áll. - A rendszer modellje a következőképpen ábrázolható:



mely esetben feltételezzük, hogy mindkét kutató részben új információkat termel, részben másoktól információkat vesz át. A "közlés" mozzanata magában foglalja a különböző könyvtárakat és dokumentációs szervezeteket. A modell ezen része még további módon bővíthető. Az osztályozási mozzanat célja az, hogy minden adott kérdésre ki lehessen választani a vonatkozó fontos dokumentumokat. Az ún. VENM-diagrammal ábrázolható az osztályozás illetve a visszakeresés két fő célja: minél teljesebben adja a vonatkozó fontos dokumentumokat és minél jobban kiszűrje a nem vonatkozó /felesleges/ dokumentumokat. - Jelenleg úgy látszik, hogy a gépi információs rendszerekkel kapcsolatos nehézségek igen gyorsan növekszenek akkor, ha egy kisebb rendszerről egy nagyobbra kívánunk áttérni. /P.F./

Pénzmegtakarítás a szakkönyvtárban. - /Value for money in the special library/ - CROWTHER, G. - The Library World, 65.k. 768.sz. 1964.jun. 396-402.p.

A szakkönyvtárak célja, szervezete, funkciója sokat vitatott kérdés, nehéz általános érvényű megállapítást tenni. A szakkönyvtáros közvetítő az információ és a felhasználó között. Fontos az információ koordinálása, a kísérletek párhuzamosságának elkerülése.

A szakkönyvtárak első problémája létszámkérdés. Egy fő létszámú könyvtárban a személyes vagy telefon-információk megválaszolása

megnehezíti a folyamatos, tervszerű feldolgozó tevékenységet. Nagyobb könyvtárban a munka differenciálható, de problémát jelenthet, ha nincs megfelelő szakember olyan munkára, amely azt igényelné - vagy, ha képzett szakember kénytelen oly feladatot végrehajtani, amelyhez erre nincs szükség. Nehéz azonban a határvonalat meghuzni szakmai és adminisztratív tevékenység között és sokszor olcsóbb egy folyamatot egy tevékenységgel végrehajtani.

Az eredmények függnek a könyvtár típusának /feladatköreinek/ kiterjesztésétől, az állomány nagyságától és sokrétűségétől, valamint a könyvtár elhelyezésétől.

A módszerek és a munkafolyamat tanulmányozása a könyvtári szolgálat egyszerűsítéséhez és pénzmegtakarításhoz vezet. A szakemberhelyzetnek a könyvtárat érintő szakterületet és a bibliográfiai eszközöket ismerni kell. A reference területén szakmai és könyvtárosi végzettség szükséges. A szakirodalom beszerzésében a válogatás feltétlenül szakember feladata.

Az állandóan növekvő könyvkiadás megnehezíti a szakembereknek, hogy szakterületük fejlődésével irodalmi vonatkozásban lépést tartanak. Ezért a modern könyvkereskedések és a kiadók megkísérlik a könyvtárosokat megfelelő bibliográfiai segédeszközökkel ellátni, és jelentős időmegtakarítást tesznek lehetővé a könyvtárak számára a rendelés állandó egyszerűsítésével is. A szakkönyvtár sajátos problémája - elsősorban a beszerzés szempontjából /nem kereskedelmi forgalomban levő anyagok/ - az állomány sokrétűsége. Szükséges a személyi kapcsolatok kiépítése.

A megfelelő osztályozási rendszer kiválasztása az illető könyvtár szakterületétől függ. Időt és pénzmegtakarítást jelentenek a referátumok is. Egy amerikai jelentés szerint a műszakiaknak csak 11 %-a végzi irodalmi kutatását a könyvtárban, a referátumokat a munkahelyükön óhajtják. Az egyedi referátum és bulletin forma ki kell egészítse egymást.

A folyóiratok feldolgozása során speciális űrlapot készítenek, amelyre megjegyzések, az elvégzett munkafolyamatok /referálás stb./ kerülnek s a körözés során információra irányuló kívánságok, kommentárok, ajánlások is feljegyezhetők.

A gépesítés alkalmazása /a megfelelő szinten/, lyukkártyarendszerek használata az adatfeldolgozásban, nyomtatott jegyzékek összeállítása előnyös. /G.M./

155

374.6:02/437/

Könyvtárosképzés. Csehszlovákia. - /Education for librarianship. Czechoslovakia/ - KASE, J.F. - Library Trends, 12.k. 2.sz. 1963. okt. 166-185.p.

A könyvtárosképzés kezdetei 1918-ra tehetők Csehszlovákiában, amikor Prágában megszervezték az első tanfolyamokat. Az 1919-ben hozott könyvtári törvény a további fejlődésben döntő szerepet játszott, a különböző könyvtári állásokhoz szükséges végzettségi szint meghatározásával.

1920-ban állami könyvtáros iskola megalapítása, a felvételi vizsgák, vizsgaszabályzatok rögzítése. 1927-től helyett a Prágai

Károly Egyetem filozófiai karán indul képzés 2 nagy szemeszterre terjedő idővel.

1945-ben mind az Állami Könyvtáros Iskola, mind az egyetemi oktatás újra megindul. 1946-tól egységesítési törekvések. 1953 a teljes iskolai rendszer átszervezésével kapcsolatosan a könyvtárasképzés is új alapokra helyeződött.

Két szint: 1. Főiskolás szint /4 év/

2. Egyetemi szint.

A tanulmányi anyag három nagy részre oszlik:

1. Általános studiumok /marxizmus, nyelvek, fizikai nevelés, pl. sport/;

2. Könyvtártudományi tárgyak /bibliográfia, katalogizálás, könyvtárszervezés, írás-nyomtatás- és könyvtörténet, pedagógia, könyvtártörténet/.

Az egyes tárgyak beiktatásával gondosan felméri, hogy a könyvtárost mely tevékenységében segíti majd. Különös jelentőséget tulajdonítanak a bibliográfiának.

Jelenleg két helyen: Prágában és Bratislavában a Károly Egyetemen, illetve a Comenius Egyetemen folyik a képzés.

Gyakorló könyvtárosok részére 5 éves levelező tagozat.

Fent leírt képzési formákat kiegészítik a társadalmi munkás könyvtárosok és könyvtári segédterhek részére rendezett tanfolyamok, valamint a könyvtáros végzettséggel rendelkező könyvtárosoknak szóló kiegészítő, speciális kollégiumok. /G.M./

156

374.6:02/438/

Könyvtárasképzés. Lengyelország. - /Education for librarianship. Poland/ - WIECKOWSKA, H. - Library Trends, 12.k. 2.sz. 1963.okt. 188-193.p.

Az egyetemi szintű könyvtárasképzés hagyományai Lengyelországban a 20. század elejéről datálódhatnak. A különböző egyetemek bibliográfiai kurzusokat indítottak, összekapcsolva a tudományos kutatással. Az I. világháború után kísérletet tettek speciális könyvtárasképzés programjának összeállítására. Az első bevezetett program /1925-1939/ főleg a könyvtárak igényének kielégítését szolgálta. A többiek részére a nagy egyetemi könyvtárak által rendezett tanfolyamok látogatása volt kötelező, amely különböző /két/ szinten készített fel államvizsgára.

1945. az első könyvtártudományi tanszék a lódzi egyetemen. Különböző kísérletek után 1954-ben módosították az egész felsőfokú képzést, 5 évben állapítva meg a képzési időt.

A program 3 részre osztható:

1. Az összes hallgatók számára kötelező tárgyak /filozófia, lengyel történelem, logika, közgazdaságtan, nyelvek/, amelyek azonban a könyvtárasképzés speciális szempontját is figyelembe veszik.

2. Könyvtártudományi tárgyak /könyv- és könyvtártörténet, bibliográfia/ - történeti és gyakorlati oldalról.

Az 5-ik szemesztertől még 2 párhuzamos csoport:

a/ külön gyűjtemények

b/ könyvkiadás, könyvkereskedelem.

3. Tudománytörténet.

A hallgató ezenkívül történeti, irodalmi tárgyat felvesz a vonatkozó egyéb fakultáson. Gyakorlatok, proszemináriumok, szemináriumok és minden nyáron 4 hét gyakorlat egészíti ki a képzést. Az ötödik év a dolgozat készítésére szolgál.

Wroclawban levelező tagozat is működik. Továbbképzési lehetőségek. A könyvtárosképzés azonban még sok kívánnivalót hagy hátra, a formák még nem teljesen kialakultak. /G.M./

157

374.6:02/47/

Könyvtárosképzés. Szovjetunió. - /Education for librarianship. The Union of Soviet Socialist Republics/ - RUDOMINO, M. - Library Trends, 12.k. 3.sz. 1963. okt. 194-204.p.

A könyvtárhálózat óriási méretei, az egyre növekvő igények a könyvtárakkal szemben megszabják a képzés követelményeit.

Történetét tekintve a könyvtárosképzés kialakulására 1917 előtt nem volt alap. 1918-tól a könyvtárosképzés szervezetének kialakítása: a felsőfokú képzés, a más szakképesítéssel rendelkező szakemberek könyvtárosi átképzése.

Jelenleg 4 éves képzés - 3 nagy tárgycsoportban:

1. Általános tárgyak /filozófia, politikai gazdaságtan, pszichológia, történelem, irodalomtörténet, természettudomány, nyelvek/. E tárgyak az anyag 50 %-át jelentik:

2. Politechnikai tárgyak /ipari termelés, mezőgazdaság alapjai/ 4 %/.

3. Könyvtári tárgyak /könyv és könyvtártörténet, könyvtár, bibliográfia/. Az egyes könyvtár típusoknak megfelelő szakkollégiumok beiktatása.

Nagy szerepe van a könyvtárakban végzett gyakorlati munkának. A végzettséggel nem rendelkező gyakorló könyvtárosok levelező, illetve esti tanfolyamra iratkozhatnak be. Kiegészítő tanfolyamok időtartama más szaktárgyakkal rendelkezők részére 2 év. Erre elsősorban kutató könyvtárakban van szükség. Középfokú képzést adnak a könyvtári technikumok. /Jelenleg 100 ilyen működik a Szovjetunió különböző városai-ban. Falusi, területi, városi és gyerekkönyvtárak személyzete kerül ki közülük./ Tananyag: könyvtár, bibliográfia, gyűjtemény kialakítás, katalógusok. Speciális tárgyak: politechnika, történet, nyelvek.

Szakmai tanfolyamok szervezése az egyes könyvtárakban az adott könyvtár típus speciális igényeinek megfelelően.

A könyvtárosképzés jelentősége a jövőben még nagyobb lesz: több könyvtárosnak lesz felsőfokú végzettségre szüksége. A kutató könyvtárak személyzetének oktatása még sok vitára ad alkalmat.

Dokumentátorok, a tudományos és műszaki tájékoztatás szakembereinek képzése. /G.M./

158

374.6:02/5+6/

Könyvtárosképzés. Egyesült Arab Köztársaság /Egyiptom/, Irán, Irak, Libanon és Szíria. - /Education for librarianship. United Arab Republic /Egypt/, Iran, Iraq, Lebanon and Syria/ - SHARIFY, N. - Library Trends, 12.k. 2.sz. 1963. okt. 227-259.p.

322

E területen a könyvtárosképzés még igen kezdetleges. Az UNESCO részére összeállított jelentések néhány rövid tanfolyamról kisebb áttekintés adnak. Az elmúlt években az e területen rendezett könyvtári témájú konferenciákon e kérdés mindenhol megvitatásra került.

A könyvtárak helyzete sem nagyon kedvező: kevés van, gyengén szervezett és nagyon kevésbé kihasznált, sem megfelelő berendezéssel, sem képzett személyzettel nem rendelkeznek. /Ez annál szembetűnőbb, miután a civilizáció, azon belül a könyvtár története sok századdal ezelőtti emlékeket őriz a területről./

A jelenlegi könyvtárosok iskolázott emberek, akik szeretik a könyveket - de ez legtöbb esetben azt jelenti, hogy ezeket féltékenyen inkább kivonni igyekeznek a forgalomból. Az egyetemi könyvtárakban a jelentősebb pozíciók a professzorok kezében vannak, akik nem ismerősek a könyvtár tevékenységével.

Az UNESCO aktív tevékenysége azonban a különböző országokban többé-kevésbé érezteti hatását.

EGYIPTOM

1945-ben tervet készítenek az egyetemi szintű oktatásra, ez nem valósul meg, rövid kurzusokat tartanak. 1949. intézet alapítása könyvtárosképzés céljára. Tantárgyak: könyvtári adminisztráció, szerkesztés, katalogizálás és osztályozás, tájékoztatás és bibliográfia. 1951. könyvtári és levéltári intézet a kairói egyetemen. Felvételi vizsga van /idegen nyelvek, egyiptomi történelem/. Oktatási idő 4 év, végzettség egyetemi diploma. A második és harmadik év végén kötelező gyakorlatok. Tananyag a könyvtári tárgyakból: első évben könyv és könyvtártörténet, gyakorlatok; a második évben katalogizálás, könyvtári szabályok. Nyelvtanulás végig kötelező. /A tananyagot egyébként részletes táblázatok ismertetik az óraszám megjelölésével./

1956. tudományos dokumentalista képző tanfolyam.

IRAN

Az egyiptomihoz hasonló könyvtáros iskola jelenleg nincs, csak rövid kurzusok voltak, az elmúlt 10 évben /katalogizálásból és osztályozásból speciális kurzusok/. Az eredmények kielégítőek.

IRAK

Ajánlások születtek a könyvtáros iskola megteremtése érdekében - megvalósításra nem kerültek. Itt is rövid tanfolyamokról lehet számot adni.

LIBANON

Könyvtárosképzés itt is tanfolyamokon, ezek rendszerezések. A kurzusok különös figyelmet fordítanak a reference munkára a katalogizálásra és osztályozásra.

SZIRIA

Könyvtáros-képző tevékenység nincs. A szíriai könyvtárosok külföldön tanulnak.

- . -

A könyvtáros iskolák létrehozásának kérdését gondosan meg kell vizsgálni - ha az eredmény az, hogy szükséges, a program szintjét alaposan meg kell gondolni. A helyi szükségletek szem előtt tartása.

/G.M./

159

374.6:02/52/

Könyvtárosképzés. Japán. - /Education for librarianship. Japan/ - GITLER, R.L. - Library Trends, 12.k. 2.sz. 1963. okt.

A könyvtárosképzés jelenlegi helyzete Japánban is a könyv és könyvtártörténet messzire visszanyúló történetével, hagyományaival függ össze. A XIX. században sokan jártak külföldön tanulmányozni a könyvtárakat, a képzést. E század elején rendezték a japán egyetemen az első könyvtáros tanfolyamot. 1918-tól újra kezdődik, nem szisztematikus, inkább előadássorozat. 1922-1951 között szünet.

A Japán Könyvtáros Iskola megteremtése egyetemi szinten a Keio Egyetemen. /A könyvtáros oktatás körüli tevékenységben szerepe volt az 1893-ban megalapított Japan Library Association-nak is./

Az Oktatásügyi Minisztérium kezdeményezésére különböző rövid tanfolyamokat is rendeznek.

Az egyetemi könyvtárosképzés foglalkozik az új és haladó dokumentációs és tájékoztatási módszerekkel. Ezen kívül azonban egyes intézmények külön rövid tanfolyamokat is rendeznek a dokumentációs továbbképzés keretében /különös figyelemmel az érdekesebb problémákra: visszakeresés, gépi fordítás, koordinált indexelés stb./.

A könyvtárosképzés jelenleg még igen dinamikus. A képzett /sőt speciálisan képzett/ könyvtárosok számának növelése komoly igény, különösen az ipar részéről.

Komoly segítséget jelent a japán könyvtári irodalom gazdagodása. /G.M./

160

374.6:02/560/

Könyvtárosképzés. Törökország. - /Education for librarianship. Turkey/ - ERSOY, O. - YUDADOĞ, B.U. - Library Trends, 12.k. 2.sz. 1963. okt.

Könyvtárainak története az ókorig nyúlik vissza, s gazdag középkori hagyományokkal is rendelkezik. A könyvtárosképzés ennek ellenére egészen új problémakör. 1924-ben John DEWEY-t hívták meg, hogy az oktatási kérdést tanulmányozza. Javaslatára szerint néhány fiataalt az USA-ba kellene küldeni tanulni, a hazai képzés alapjait a tanítóképző kollégiumokban kell megteremteni, amelyek a kisebb könyvtárak részére képezhetnének könyvtárosokat.

Az 1925/26. évben az első Franciaországban képzett könyvtáros, az istanbuli Egyetemi Könyvtár igazgatója indította el az első tanfolyamot. A következő tanfolyamig hosszú idő telt el: 1936-ban dr. Josef STUMVOLL rendezett egy 3 hónapos kurzust, amelynek végén vizsgát kellett tenni.

1942-ben egy újabb tanfolyam indult egy esti osztállyal egyetemi hallgatók részére. Nemi változtatással ez fejlődött át 1952-ben könyvtáros iskolává, jelenleg az egyetem könyvtártudományi tanszéke.

A tananyag többé-kevésbé azonos bármely más, modern könyvtáros iskola anyagával. Kísérletek történtek az elméleti és gyakorlati szempontok megfelelő egyensúlyának kialakítására.

A végzettek 75 %-a szakkönyvtárakba kerül. A szükséglet nagy, több iskolára lenne szükség - de csak alapos tervkészítés után.
/G.M./

161

374.6:02/569.4/

Könyvtárosképzés. Izrael.- /Education for librarianship. Israel/
- WORMANN, C.D. - Library Trends, 12.k. 2.sz. 1963.okt. 211-226.p.

A könyvtárosképzés alakulása csak maguknak a könyvtáraknak a fejlődésével kapcsolatban vizsgálható. A könyvtárak megteremtése a nemzeti törekvések részeként jelentkezett.

1920: Nemzeti Könyvtár, 1925-ben az egyetem megalapításához jön létre a Nemzeti és Egyetemi Könyvtár. Még 1920-ban hívják meg a prágai Egyetemi Könyvtár igazgatóját a gyűjtemény kialakítás, fejlesztés irányítására; s ő az egyetlen képzett könyvtáros. 1925-től nyílik lehetőség a külföldön /London, Párizs/ való tanulásra. A Library Department létrehozásával a képzési igények kielégítéséhez is hozzá lehetett kezdeni, kezdetben a könyvtárak maguk adták meg az alapfoku képzést dolgozóiknak. A II. világháború alatt a külföldi tanulás lehetősége szűkölt. A képzés a Nemzeti és Egyetemi Könyvtár keretei között folyt - ezt egyetemi szinten azonban nem tudta megvalósítani. 1952. az Izraeli Könyvtáros Társaság megalapítása. A szervezet aktív részt vállalt a képzés előbbrevitelében. A szakkönyvtárak, a kutató intézeti könyvtárak létrejötte a szakkönyvtárosok és dokumentalisták képzését igényelte.

1956/57 könyvtáros iskola létrehozása.

Az iskola szakembereket képez ki a következő négy könyvtár típus részére:

akadémiai könyvtár,
szakkönyvtár,
közkönyvtár,
iskolai könyvtár.

A felvételt kérőknek szakképesítése /diplomája/ kell, hogy legyen, angolul és egy második idegen nyelvet kell tudni. A kurzus egy évig /speciális esetben 2 évig/ tart. A könyvtári gyakorlattal nem rendelkezők 1 hónapos gyakorlatra mennek.

A következő tárgyak vannak:

1. Gyakorlati: katalógizálás, osztályozás, bibliográfia, könyvtárszervezés, adminisztráció.
2. Elméleti: írás, könyv, könyvtártörténet, a könyvtár funkciói a múltban és jelenben.

Egy bizonyos fokon már több speciális tárgyat kell hallgatni, pl. paleografiát. A vizsga két részből áll: írásbeli és szóbeli. Az oktató személyzet jó része a könyvtárosokból kerül ki. Az oktatás módszerei azonosak más modern könyvtáros iskolákéval.

A speciális probléma igen sok Izraelben.

/G.M./

162

374.6:02/68/

Könyvtárosképzés. Dél Afrika. - /Education for librarianship. South Africa/ - WERTHEIMER, R.M. - Library Trends, 12.k. 2.sz. 1963. okt. 260-272.p.

A könyvtárak fejlődését 1928-ban a Carnegie Corporation tanácsai és alapítványa tette lehetővé. Néhány könyvtárosnak volt képesítése külföldről, helyi képzés nem volt. A 30-as évek elején a South African Library Association levelező tanfolyamokat indított. 1938-1939-ben a Pretoria-i és Cape-Town-i Egyetemen rendeztek tanfolyamokat. A háború után ez a rohamos könyvtárfejlődéssel párhuzamosan több egyetemre kiterjedt. Felmerült probléma az oktató személyezettel kapcsolatban: egyetemi oktatók vagy könyvtárosok? Nyelvi problémák is vannak.

A tanfolyamok színvonalának ellenőrzése is a SALA feladata.

A levelező tagozatnak nagy szerepe van, s hagyományai a háború előttre nyulnak vissza.

Az év folyamán az előadásokat sokszorosítják és szétküldik, dolgozatok készülnek, ezeket értékelik. Itt a tárgy természete döntő.

1955-ben /az első évben/ 54-en, 1961-ben 2337-en iratkoztak be.

Az elmúlt évtized irányai közül 2 forma látszik kiemelkedni: a két éves alsófoku diploma /1 akadémiai és 1 gyakorlati év/, valamint a könyvtáros doktori fokozat /4 év/.

Továbbképzési tanfolyamok.

A kisebb városokban a képzettség nélküli könyvtárosok részére a területi könyvtár biztosít tanfolyamokat.

A külföldi tanulmányutaknak most is nagy jelentősége van /Angliába, Egyesült Államokba, Kanadába/.

Mindegyik képzési formának sajátos délafrikai bélyege van.

/G.M./

163

374.6:02/8/

Könyvtárosképzés. Latin Amerika. - /Education for librarianship. Latin America/ - JACKSON, W.V. - Library Trends, 12.k. 2.sz. 1963. okt. 322-355.p.

E földrajzi meghatározás 18 spanyolul beszélő köztársaságot, független, de angolul beszélő nemzetet, továbbá angol, francia és holland függésben lévő területeket foglal össze. A cikk a nagyobb köztársaságok fejlődési vonalát rajzolja meg.

BRAZILIA

1910-ben törvény írja elő a könyvtáros képző tanfolyam szervezését, de erre csak 1915-ben került sor.

1931. a második iskola São Paulóban. Ezt az iskolát 1960-ban egyetemi szintre emelték, de javaslat készült egyetemi szakká való átszervezésére.

Igen sok a tanfolyam, /erről 3 igen szemléltető táblázat készült/.

A könyvtáros iskolák a dokumentáció oktatására is gondot fordítanak.

326

ARGENTINA

1936-ban kezdik a könyvtáros képzést. Az óraszám fokozatos növelésével, a tárgyak bővítésével egy 2 éves programot dolgoztak ki.

1949-től 3 éves program. Az első évben bevezetés az irodalomba, filozófiába, történelembe és könyvtártudományba. Második év: bibliográfia, katalógizálás és osztályozás. Harmadik év: bibliográfia, bibliológia, könyvtári adminisztráció, latin, görög, később modern nyelvek tanulása is kötelező. A program még mindig nem végleges.

Nem önálló iskola, a filozófiai és irodalom kar bibliográfiai részlegéhez tartozik.

1956. Nemzeti Könyvtáros Iskola: 2 éves program.

KOLUMBIA

1942. Bogotában 6 hetes tanfolyam. Ettől kezdve több rövid kurzus került megrendezésre.

1957. könyvtáros iskola, 3 éves program.

Dél-Amerika egyéb országai közül még CHILE, PERU, URUGUAY és VENEZUELA azok, ahol állandó könyvtáros iskola vagy tanfolyam van.

KÖZÉP-AMERIKA és MEXIKÓ

1941-ben kezdődik a könyvtáros képzés Panamában, 1945-49 között csak nyaranként. 1952. az egyetem keretében újra megnyitják az iskolát.

Közép-Amerika többi kis államában legfeljebb nyári rövid tanfolyamok vannak. Mexikóban 1945. óta van állandó iskola.

KUBA

Kevés adat van. 1958-ban 3 könyvtárosképző tanfolyam: 2 Havanában, 1 Santiagóban.

Összefoglalva Latin Amerika képzési programját, megállapítható, hogy két egyforma nincsen köztük; bár azonos tantárgyak természetesen vannak.

Ettől függetlenül az elmúlt 50 év alatti nagy fejlődés vonala nagyjából azonos. Viszonylag rövid idő alatt nagy a megtett út. A növekvő igények miatt azonban még további változás szükséges a könyvtáros képzés területén. Nem több iskolára van szükség, hanem a meglévők javítására, bővítésére. Egyes válogatott intézeteket felsőfokú képzési szintre kell emelni. /G.M./

164

374.6:02/9-011/

Könyvtárosképzés. Ausztrália. - /Education for librarianship. Australia/ - WHITE, J.P. - Library Trends, 12.k. 2.sz. 1963. okt. 295-305.p.

1896-ban tartották az első Ausztráliai Könyvtárosi Konferenciát Melbourneban, ahol megalapították a Library Association of Australasia-t, s ahol egy résztvevő felvetette a könyvtárosképzés, vizsga, bizonyítvány szükségességét. A társaság azonban megszűnt s a felvetett kérdések sem valósultak meg.

1937: létrejött az Australian Institute of Librarians, melynek csak az lehetett tagja, aki az előírt képesítéssel rendelkezett. Az intézet első konferenciája /1938/ ismét felvetette a könyvtárosképzés fontosságát. A témát a különböző könyvtár típusok igénye szerint megvitatták.

Különböző bizottságok, tervezetek után 1944-ben megtartották az első szakmai vizsgákat szerte Ausztráliában. Az 1944-es sillabuszokat azóta többször revideálták. 1963-ban a vizsgához 9 dolgozat volt szükséges /amelyet 3 év leforgása alatt kellett elkészíteni/. Ezen kívül 7 kötelező és 2 szabadonválasztott tárgy volt: könyv, könyvtár, szerzeményezés, tájékoztatás, katalogizálás, osztályozás. A vizsgakövetelményhez tartozik a 3 éves gyakorlat.

A Public Library of New South Wales könyvtáros iskolája hetenként 5 napon 9-től 16.30-ig tartott előadásokat és gyakorlati foglalkozásokat. A Public Library of Victoria a területi könyvtárak személyzetének képzésére hozott létre iskolát, amely előkészítés a fent említett vizsgára is.

1938 óta a Nemzeti Könyvtár is sok tanfolyamot szervezett.

Az egyetemen 1960-ban hozták létre a könyvtáros iskolát. Egy évet teljesen a könyvtári témák oktatásának szentelnek csak diplomával rendelkezők részére. Egy év után könyvtáros diplomát is kapnak. 1964-től a továbbfejlesztés: mester diploma.

Az ausztráliai könyvtárosok mindig nagy érdeklődést mutattak a képzés problémái iránt. Érdekes képet adott egy közvéleménykutatás, ahol kérdőíveket töltöttek ki e témákra vonatkozóan.

A jövőt azok a határvonalak befolyásolják majd, amelyek az egyetemi oktatás kiszélesítését célozzák.

/G.M./

165

374.6:02/931/

Könyvtárosképzés. Új-Zéland. - /Education for librarianship. New Zealand/ - McDOWNEY, W.J. - Library Trends, 12.k. 2.sz. 1963. okt. 306-321.p.

1931: a Carnegie Corporation lehetővé tette egyetemi könyvtárosok külföldi tanulását. 1934-ben felmérték a könyvtárak helyzetét s a jelentés által megjelölt feladatok között szerepelt a képzés is. Célkitűzés, hogy a könyvtáros személyzet idővel mind egyetemi képzettséggel rendelkezzen. A kisebb területi könyvtárak személyzete számára két mód van: a/ alapfoku képzés tantermi formában 4 kijelölt könyvtárban, b/ látogatások központi könyvtárakban.

1941, 1942: tanfolyamok szervezése. Rövid időn belül nehézségek mutatkoztak: pl. oktatók hiánya.

1945: könyvtáros iskola alapítása. A tananyag 3 fő részre oszlott: könyv, katalogizálás és osztályozás, adminisztráció. Kétféle bizonyítvány van /külön azoknak, akik más egyetemi végzettséggel rendelkeznek/. Az iskola külön szaktanfolyamokat is rendez.

Jelenleg az jelent problémát, hogy az iskola által képzettek száma nem elegendő az igények kielégítésére.

Az egyetemi szinten képzettek száma is igen csekély. Nagyobb propagandát kell kifejteni a pályát választók előtt. Régi vitakérdés, hogy a fenti iskolát egyetemi szakká kell-e tenni, vagy nem. A rendszer most jól szervezett, de bizonyos változásra van szükség, a lehetőségeknek a képzés nem tud megfelelő számmal eleget tenni.

/G.M./

Bevezetés a könyvtárak és könyvek használatába: előzetes jelentés az International Association of Technical University Libraries részére. - /Instruction in the use of books and libraries: preliminary report to the International Association of Technical University Libraries/ - POWER, E. - LIBRI International Library Review and IFLA-Communications-FIAB, 14.k. 3.sz. 1964. 253-263.p.

Az egyetemi könyvtárak jelentősége az egyetemi oktatásban az utóbbi években mind nagyobb lesz. A könyvtár egyre inkább az egyetemi képzés szerves részévé válik, elsősorban azáltal, hogy a könyvtárat és szolgáltatásait ismertető tanfolyamokat beleépítik az egyetemi oktatás menetébe. Ezekre a tanfolyamokra különösen a technológiai szakokon van szükség, mert a tapasztalat szerint az alkalmazott tudományok kutatói, mérnökei kevésbé használják az irodalmat, mint az exakt tudományok /kémia, biológia/ szakemberei. Az indexek, referáló lapok csekély használtsága /6.4 %/ a folyóiratokhoz képest /44.6 %/ nem haszontalan voltukat, hanem ismeretük hiányát mutatja.

Angliában a National Lending Library for Science and Technology rendezésében kéthetes tanfolyamokon ismertetik a tudományos irodalmat az egyetemi hallgatók számára.

Az Északamerikai Egyesült Államokból számos adat áll rendelkezésre az egyetemeken folyó könyvtár és könyvismertető tanfolyamokra vonatkozóan. Az egyetemek 35 %-a, a tanárképző főiskolák 80 %-a és a kémiai karok 25 %-a tartalmazza hivatalos oktatási anyagában a kérdéses tanfolyamokat. A statisztikai adatok mutatják a tanfolyamok felismert fontosságát és az egyetemi személyzet segítőkészségét.

Általános elv, hogy e tanfolyamok az egyetemek és főiskolák sajátosságaihoz és a hallgatók szükségletéhez igazodnak.

Az arkansasi Searcy-ban a Harding College Library pl. a következő tanfolyamokat szervezte:

1. Az elsőévesek számára:

- a/ Általános tájékoztatás az olvasótermekről, nyitvatartási rendről, katalógusokról, kölcsönzési feltételekről stb. A hallgatók száma nem haladja meg a 20-30-at. Az Illinois University televízió alkalmazásával ugyanezen tanfolyamot több száz hallgatónak tartja.
- b/ Az információs forrásokra /kézikönyvek, enciklopédiák stb./ vonatkozó általános tájékoztatás. Ezen a szinten tanító gépek alkalmazásával 5 hetes tanfolyamokat szerveztek.

2. Az egyetemi hallgatókat /kb. a 3. évtől/ tanulmányok írásához meg kell ismertetni egy-egy tárgykör információs forrásaival, hogy megtanuljanak irodalmat keresni.

3. Az abszolváló egyetemi hallgató számára a kutatás főfoglalkozássá válik, ezért az információ kutatásának problémáját az előzőénél magasabb színvonalon és specifikusabban kell tárgyalni a tanfolyamokon. Ide tartozik az un. nehezebben felkutatható és kezelhető irodalom típusnak, forrásoknak /report, disszertáció stb./ a tárgyalása. A tanulók 68 %-a igényli e tanfolyamot.

4. Információs tanfolyam azoknak az információs kutatóknak a részére, akik valamely egyetem, intézet keretében ilyen tevékenységet látnak el.

Tanfolyami oktatónak a legalkalmasabb személy az, aki a könyvtárat, irodalmi forrásokat és a szaktárgyat egyaránt ismeri.

A tanítás mikéntjére vonatkozóan az egyik felfogás az adatok ismeretét, a másik a módszer ismeretét hangsúlyozza.

/D.É./

167

651.838.4

A szavak jelentéseinek szöveg közbeni specializálásánál észlelt összefüggések. - /Some patterns observed in the contextual specialization of word senses/ - OLNEY, J.C. - Information Storage and Retrieval, 2.k. 2.sz. 1964.jul. 79-101.p.

A szövegkimunkálással kapcsolatos újabb kutatások arra készítettek, hogy program-rutinokat kell szerkeszteni az egymástól függő mondatok felismerésére egy adott szövegben, valamint abból a célból, hogy meghatározhatók legyenek az össz-szövegnek azok az elemei, melyek között értelmi összefüggés áll fenn. Egy mondat értelme ugyanis gyakran függ egy előző mondatról. Ez a körülmény a gépi kivonatképzésnél jelentős szerepet játszik. Ezért a géppel készített tartalmi kivonatok finomítása érdekében fontos az ilyen mondatok közötti összefüggések felismerése. A szerző tanulmánya első részében a mondatok közötti koherencia kritériumairól szól. A következő részben azt vizsgálja, hogy a mondatokban mely kifejezések hordozói a szövegen belüli kapcsolatoknak. Vizsgálja e kifejezésekre, valamint azok szöveggörnyezeteire vonatkozó törvényszerűségeket. Majd ezek segítségével egy olyan program szerkesztését ismerteti, melynek igénybevételével a mondatoknak szövegenbelüli összefüggései kimunkálhatókká válnak.

/O.G./

168

651.838.4

Egy keresési eljárás információviszanyerési célokra. - /A searching procedure for information retrieval/ - GOFFMAN, W. - Information Storage and Retrieval, 2.k. 2.sz. 1964.jul. 73-78.p.

Információviszanyerő rendszer alatt gyűjtemény-megkérdező rendszert ért, olyan tájékoztató-rendszert, amelyben a dokumentumok kódolt gyűjteményének megválaszolandó kérdéseket lehet feltenni, s e kérdésekre válaszként referencia-jegyzékeket kapunk. A rendszer minden olyan kérdésre, mely a dokumentumokban nyilvánuló relációk valamelyikével egyezik, választ ad. Ez a válasz a feltett kérdés és a dokumentumok egy sorozata közötti vonatkozás kifejezője. Ez a vonatkozás matematikailag definiálva mint a kérdésnek az egész gyűjteményben nyilvánuló eloszlási függvénye fogható fel. Az információviszanyerő rendszernek az a feladata, hogy a feltett kérdésre az optimális választ adja a vonatkozó anyag eloszlásának valószínűsége alapján. A tanulmány ismerteti, hogy melyek a szükséges és elégséges feltételei annak, hogy a dokumentumoknak egy meghatározott sorozata a feltett kérdésre választ nyújtson. A gyűjteményt úgy kell tagolni, hogy mindazok a dokumentumok, amelyek egy kérdésre válaszul szolgálnak, egyazon osztályba kerüljenek. Így elkerülhetővé válik a teljes

gyűjtemény átválogatása. Az osztályok terjedelmét a megválaszolás valószínűségének egy kritikus értéke határozza meg.

/O.G./

169

651.838.4:608

Generikus csoportok jelölési módja és program visszakeresésük-höz, különös tekintettel a szabadalmakra. - /Generic /or Markush/ groups in notation and search reference to patents programs, with particular/ - MALCOLM, D. - Information Storage and Retrieval, 2.k. 2.sz. 1964.jul. 59-71.p.

Azok a kémiai vegyületek, melyeknek egy vagy több közös specifikus jellemvonásuk van, egy generikus csoportot képeznek. Nyilvánvaló, hogy rendkívül sok és sokféle, s különböző terjedelmű generikus csoportok létesíthetők a vegyületekből. A kémiai dokumentáció számos területén, de különösen a szabadalmi dokumentációban van fontossága a generikus csoportoknak. A szabadalmak ugyanis legtöbbször valamilyen közös tulajdonságokkal rendelkező vegyület-csoportra, azaz generikus csoportra vonatkoznak. Ezért a generikus csoportok visszakeresésének megoldása jelentős feladat. A tanulmány részletesen vizsgálja a vegyületek közös tulajdonságai szerint lefolytatott visszakeresés elveit és módszereit. Majd ismerteti a generikus keresést lehetővé tevő notáció mibenlétét. Végül leírja, hogy az eljárás miként alkalmazható gyakorlatilag egy jelentős volumenű szabadalomgyűjtemény esetében. Folyamatábrán mutatja be a rendszer üzemmenetét elektronikus adatfeldolgozóberendezés alkalmazása esetén.

/O.G./

170

651.926.011

Nem folytonos összetevők modellje. - /Ein Modell zur Darstellung von diskontinuierlichen Konstituenten/ - ZIERER, E. - Beiträge zur Sprachkunde und Informationsverarbeitung, 4.sz. 1964. 33-37.p.

A gépi fordítás számára is nagyon fontos probléma: hogyan lehet általánosan megoldani a nem folytonos összetevők kérdését. Például: El akartam neked mondani, de ... aláhuzott mondatban el és mondani nem folytonos összetevők. Míg a közvetlen összetevőkre /immediate constituents/ sikerült jól formalizálható rendszert felépíteni, a nem folytonos összetevőkre csak különböző kerülő uton sikerült megoldást találni. A gépi analízisben is a nem folytonos összetevők jelentenek komoly problémát, amit már többen /így például Yngve, Oettinger/ többé-kevésbé önkényes szabályok bevezetésével próbáltak megkerülni. ZIERER először ügyesen átfogalmazza a közvetlen összetevők módszerét, majd bizonyos megállapodások bevezetésével kiterjeszti a most már átfogalmazott módszert a nem folytonos összetevők esetére. Maga az átfogalmazás világos, azonban valószínű, hogy bonyolult mondatok esetén a leírás is igen bonyolult. /Megjegyzendő, hogy a közölt példa hibás.

/K.F./

171

651.926.011

A gépi mondatanalízis egy modellje. - /A project for automatic sentence analysis/ - GLASERSFELD, E. - Beiträge zur Sprachkunde und Informationsverarbeitung, 4.sz. 1964. 38-46.p.

A milánói csoport módszerét ismerteti. A módszer a nyelvi kifejezés I_c és a mentális kapcsolat I_r közti megkülönböztetésén alapszik. Ha x a forráshely egy mondata és y a célnyelv megfelelő mondata, akkor a kapcsolat a következőképpen írható le:

$$I_{c1} \dots\dots\dots I_r \dots\dots\dots I_{c2}$$

Ez a kapcsolat egyébként az analízis mélységét is meghatározza. x -et, illetőleg y -t csak annyira kell felbontani, hogy a fenti kapcsolat fennálljon. A milánói modell a hagyományos grammatikai osztályokat is az ugynevezett korrelációs indexekkel I_c pótolja. Ennek segítségével a szemantikai analízis is lehetővé válik. A cikk néhány példája azonban nem győz meg bennünket arról, hogy megoldható-e a szemantikai analízis teljes mértékben e módszerrel.

/K.F./

172

651.926.011

A szógyakoriságvizsgálat fejlődése és jelentősége. - /Bedeutung und Entwicklung der Worthäufigkeitsforschung/ - HARTMANN, R. - Beiträge zur Sprachkunde und Informationsverarbeitung, 4.sz. 1964. 47-57.p.

A statisztikai vizsgálatok már a múlt században is ismeretesek voltak a nyelvészek számára is. Azóta természetesen a nyelvész számára is rendelkezésre állnak a modern matematikai statisztika módszerei. A szógyakorisági vizsgálatok jól használható eredményekhez vezetnek mind az elméleti, mind a gyakorlati /alkalmazott, mint például a gépi fordítás/ nyelv tudomány területén. A gyakorisági vizsgálatokkal kapcsolatos munkák történeti áttekintése után tematikusan táblázatokba foglalva mutatja be /szerző, nyelv, kutatási cél, publikáló szerv és publikálás éve szerepel a táblázatokban/ a fontosabb gyakorisági vizsgálatokat.

/K.F./

173

651.926.011

A nyelvtudomány automatizálásának lehetőségeiről. - /Die Möglichkeiten einer Automatisierung in der Sprachwissenschaft/ - FRIELINK, A.B. - Beiträge zur Sprachkunde und Informationsverarbeitung, 1.k. 1.sz. 1963. 10-22.p.

Röviden ismerteti a nyelvi információk gépi feldolgozásának különböző módjait, a lyukkártyarendszerű feldolgozástól az elektronikus uton történő feldolgozásig. A kettes számrendszer ismertetése után a nyelvtudomány automatizálásának előnyeiről ír, amelyek szerint

332

te elsősorban a nagy sebességben és a megbízhatóságban nyilvánulnak meg. A cikk legfontosabb része a nyelvtudománynak azon területeit tekintti át, amelyekben az automatizálás szerephez juthat. Ezek: 1. Művek indexezése, nyelvhasználati kutatások, konkordanciák megállapítása, glosszáriumok összeállítása. 2. Szavak jelentésmeghatározása, szavak használatának megállapítása különböző összefüggésekben, szerzőknél, különböző időperiódusokban. 3. A nyelv gépi analízise, szövegek gépi analízise, szókincs meghatározása, gyakorisági vizsgálatok, grammatikai analízis. 4. Valószínűségi problémák megoldása, pl. a legvalószínűbb szó vagy szó-rész meghatározása hiányos szöveg esetén, vagy titkosírás megfejtése. 5. A nyelv gépi szintézise: a szöveg "előállítása" adott szabályok és szavak segítségével. Ezek közül a gépi fordításhoz tartozik közvetlenül a 3. és a 4., de közvetve a többinek is van szerepe a gépi fordítás hasznosságának és minőségének emelésében. Fontosak a szerzőnek azon megállapításai is, amelyek a fent említett automatizálás nehézségeire vonatkoznak. Az elsőrendű nehézség a programozás, amin nemcsak a programok írását érti, hanem magát az algoritmus-alkotást is. Aki valaha is foglalkozott nyelvi anyag feldolgozásával, annak elsősorban az algoritmus megalkotása okozott problémát. A második nehézség inkább technikai természetű, de kihat minden nyelvi természetű munka gazdaságosságára: eddig nem oldották meg az automatikus beolvasás kérdését és így a nyelvi anyag "technikai" előkészítése rengeteg időt és pénzt vesz igénybe. Ugyanakkor azonban a jelenlegi kilátások nem elszomorítóak: a nyelvről mint rendszerről egyre többet tudunk, ami a gépi feldolgozást is megkönnyíti. Amellett az automatikus beolvasó kérdése is előbb-utóbb megoldódik.

/K.F./

A gépi fordítás lehetőségei és korlátai a nyelvész szemszögéből.
/Möglichkeiten und Grenzen der mechanischen Übersetzung, aus Sicht des Linguisten/ - REICHLING, A. - Beiträge zur Sprachkunde und Informationsverarbeitung, I.sz. 1963. 23-32.p.

Az emberi fordítónak és a gépnek nem egy közös tulajdonsága van. Ezek közül egyikben-másikban a gép messze felülmúlja az embert: így például a gyorsaságban és az "operatív" memóriában. Van azonban olyan is, amit a gép nem tud megérteni. A fordító, amikor fordít, először megérti a mondatot. A mondat megértéséhez pedig nemcsak nyelvi tudását használja fel, hanem ugyezőlván a világról alkotott tudását is. Például, ha a következő mondatot kell lefordítania: Ich spiele mit meinem Bruder. A helyes fordításhoz ez a mondat nem elég, tudni kell, miről van szó. A mondat környezete az emberi fordító számára sokszor közvetlenül adott, eddig viszont nem rendelkezünk olyan mechanikus eljárással, amit a gép fel tudna használni ahhoz, hogy hasonló eredményre jusszon. Ilyen és hasonló nyelvi problémák alapján arra megállapításra jut, hogy a gépi fordítás semmiképpen sem lehet fordítás, mert a gép semmiképpen sem tanulhatja meg a "frame of reference"-t, amely az ember sajátja, és amit az fordítás esetén nem kis mértékben felhasznál. A gépi fordítás csak nyersfordítás lehet. A nyelvi vizsgálatok azonban e nyersfordítást mind tökéletesebbé tehetik, ha nem is

teljesen hibátlan. A konklúzió tehát az, hogy elsősorban a nyelvről kellene többet tudnunk ahhoz, hogy a gépet megtaníthassuk jobban fordítani.

/K.F./

175

651.926.011

A lexikológia automatizálása. - /Die Automatisierung in der Lexikologie/ - TOLLENAERE, F. - Beiträge zur Sprachkunde und Informationsverarbeitung, 1.sz. 1963. 33-44.p.

A lexikológia gépesítése önmagában is érdekes kérdés, de a gépi fordításhoz is nélkülözhetetlen. Röviden áttekint a modern lexikológiai kutatásokat, amelyek gépi segítséggel mentek végbe. Két központhoz külön is kiemel: Prof.R.Busa-ét Gallrate-ben /Milánó mellett/ és Prof.B.Quemada-ét Besancon-ban. A kutatás első lépése a szavak lyukkártya rendszerű feldolgozása. Ehhez 187,3 mm x 82,54-es lyukkártyát használtak 80 oszloppal. Az egyes oszlopokba a következő adatokat lyukasztották: a kártya-típus kódját, a szerző-, szöveg kódját és a különböző hivatkozásokat /kötet, oldal, versszak vagy sor, a szó sor-száma a versszakban vagy sorban/ magát a szót, annak grammatikai adatait /nem, szám, tranzitív, nem tranzitív stb./, a szemantikai kódját, a szerző adatait, a mű irodalomelméleti "kódjait", a kontextus mutatóit, a szó "külső" adatait /nagy betűs, kurzív stb./ és néhány egyéb adatot. Természetesen a szavak feldolgozása aszerint történik, hogy milyen célra kívánjuk felhasználni. Röviden ismerteti a feldolgozás gyakorlati szempontjait és külön kitér a kutatások anyagi-pénzügyi követelményeire is.

/K.F./

176

651.926.011

A grammatikai információk feldolgozása. - /Die Verschlüsselung grammatikalischer Daten/ - KUKENHEIM, L. - Beiträge zur Sprachkunde und Informationsverarbeitung, 1.k. 1.sz. 1963. 45-57.p.

A szavak lyukkártya rendszerű feldolgozásának kérdésén belül is elsősorban a grammatikai információk feldolgozásával foglalkozik. Először általánosan ismerteti a feldolgozás szempontjait, azaz azokat az adatokat, amelyeket a lyukkártyának tartalmaznia kell. A grammatikai információk a következőkre vonatkozhatnak: szófaj-kód, a főnéven belül: nemre vonatkozó adat, az igére vonatkozóan: tárgyas, tárgyatlan, személytelen. Szóalakok feldolgozása esetén /a gépi fordításhoz legtöbb esetben erre van szükség/ meg kell adni a szóalak pontos grammatikai koordinátáit /azaz például nőnemű főnév többes szám birtokos eset, vagy tárgyas ige mult idejű melléknévi igenév/. Ezenkívül a lyukkártyának tartalmaznia kell a kontextusra vonatkozó információkat is: például a főnév névelő nélkül áll, az ige kettős tárgyat vonz stb. Adott szöveg feldolgozása esetén ehhez az aktuális grammatikai szerkezet is a lyukkártyára kerül. Mégpedig úgy, hogy a főnév adatai közt szerepel az is, áll-e előtte jelző, hány, milyen stb. A grammatikai információ feldolgozását a szemantikai információk feldolgozá-

sával kell kiegészíteni. A szemantika formális feldolgozása azonban egyelőre sem elméletileg sem gyakorlatilag nem megoldott kérdés. Röviden utal a különböző "fogalom-rendszer"-ekre, amelyek szemantikai osztályozást lehetővé tesznek, de ezek távolról sem oldják meg a kérdést. Jól használható irodalmi utalások találhatók a cikk végén lévő bibliográfiában.

/K.F./

177

651.926.001.56

Néhány adat az automatikus fordítás helyzetéről. Szemle. I. rész. - Nekotorije dannije o szosztojani avtomaticheskogo perevoda. Obzor, Csasz't I. / - RAVICS, R.D. - NTI, 5.sz. 1964.máj. 35-43.p.

Az automatikus fordítás területén a munka mindinkább nemzetközi jellegűt. Míg az 50-es évek elején csak az USA-ban, a Szovjetunióban és Angliában folytak ilyen kutatások, 1960-ban már 12 országban 52 tudományos kollektíva foglalkozott közvetlenül vagy közvetve a kérdéssel.

Ez idő szerint az automatikus /gépi/ fordítás még kísérleti stádiumban van, mert még nem vált gazdaságossá, ill. tömegesen alkalmazhatóvá.

Számos tudományos kollektívában folynak a kísérletek többszáz oldalnyi szöveg feldolgozásával az algoritmusok kipróbálására, a szótárak kialakítására.

Az automatikus fordítás helyzetének vizsgálatakor a következő kérdéscsoportok felmérése jön tekintetbe: 1. az automatikus fordítás célja és feladatai, 2. nyelvészeti problémák, 3. az automatikus elemzés elvei, 4. szótár az automatikus fordítás részére, 5. morfológiai elemzés, 6. mondattani elemzés, 7. szemantikai elemzés, 8. közvetítő nyelv, 9. szintézis, 10. az algoritmusok leírásának formai kérdései, 11. a számítástechnika alkalmazása a nyelvészeti kutatásban. /P.S./

178

651.926.001.56:801:517.12

A szemantikai koordináták automatikus meghatározásának algoritmusai. - Algoritm avtomaticheskogo opredelenija szemanticheskikh koordinat / - DZSOLOSZ, E.M. - KUCSMIJ, O.K., stb. - NTI, 5.sz. 1964.máj. 29-34.p.

A gépi fordítás szemantikai módszere szemantikai faktorok vagy sokaságok alkalmazásán alapszik, amely lehetővé teszi a fordításra kerülő szöveg szavai fő részének leírását. Az ilyen rendszer segítségével kódolják a szavakat, amelyek fogalmakat, tárgyak osztályát, vagy tulajdonságokat fejeznek ki.

Az értelmi kategóriák rendszerének használata azonos egyik vagy másik féle thesaurus alkalmazásával úgy, hogy minden egyes értelmi kategória azt jelenti, hogy a szavak megfelelnek a thesaurus egyik vagy másik rovatának.

Az értelmi kategóriák rendszere vagy az univerzális thesaurus igen terjedelmes lehet, rubrikáinak száma meghaladhatja az ezret is.

A gépi fordítás céljára elegendő néhány száz rubrika, amikor a thesaurus a szövegnek megfelelően korlátozzák. Ennek alapja az a hipotézis, hogy a valóságos szövegekben az értelmi folytonosság fennáll. Ebben az esetben a thesaurus egyes rétegein belül szoros a kapcsolat, de gyenge a rétegek között.

A szemantikai koordináták automatikus kiválasztási módszere valamely adott szövegben figyelembe veszi az értelmi kapcsolatokat. Ez az algoritmus lehetővé teszi a szavak értelmi kódjának elkészítését, amely legkedvezőbb az adott szövegtípus számára.

Vázolja az algoritmus realizálásának programját az "URAL-4" gépen és a gépen végzett kísérlet néhány előzetes eredményét. /P.S./

179

659.24

Francia erőfeszítések a műszaki dokumentáció terén a nagy, trópusi kultúrák anyagában. - /L'effort français de documentation technique en matière de grandes cultures tropicales/ - ARIES, P. - La Documentation en France UFOD, 1. sz. 1964. jan.-febr. 3-9.p.

A műszaki és tudományos irodalomnak már Európán és Amerikán kívül is sok olvasója van, akik igénylik a dokumentációt. A nagy ipari országokban ez már természetesen kifejlődött és fejlődik ma is, egyre távolodván a régi könyvtárosi gyakorlattól. A fejlődés feltétele a centralizáció. A francia tengerentúli kutatóintézetek nagy missziót töltenek be. /Instituts Français de Recherches Outre-Mer/ Központjuk Párizsban van, ügyfeleik több kontinensen szétszórva élnek. Az intézetek feladata a rendszeres tájékoztatás és bibliográfia készítés, melyet különböző kiadványokkal - folyóiratoktól cédulákig - látnak el. Az IFAC pl. a "Documentation analytique"-t adja ki havonta, melyhez öt év után indexet is készítettek Flexowriter-rel, fél-automatikus módszerrel. Szakszámokat nem alkalmaztak, csak tárgyszavakat, miáltal a dokumentalista segítő-szerepe felsslegessé válik, feladata arra összpontosul, hogy ezt a fontos munkaeszközt terjessze. /F.M./

180

676.815.2:002.002.5

"Üres-nem üres" információ-visszakereső rendszer alkalmazása kézi lyukkártyák segítségével. - /O realizacii informacionno-poiskovuh szisztem tipa "Pushto-Nepushto" pri pomoscsi rucsnih perfokart/ - VLEDUC, G.E. - CSERNJAVSZKIJ, V.Sz. - NTI, 1964. jan. 16-22.p.

Az "Üres-nem üres" információ-visszakereső rendszer a deskriptoros nyelvet alkalmazza nyelvtan nélkül. E rendszer könnyen megvalósítható az elektronikus számítógépek segítségével. Ez a visszakereső rendszer azonban kézi, különösen a szuperpozíciós - átvilágító - lyukkártyákkal is megvalósítható. Dokumentumok meghatározott nagyságu gyűjteménye és a rendszer meghatározott használata esetén a megvalósítás megfelelően hatékony és gazdaságosság szempontjából célszerű.

Az "Üres-nem üres" 4" információ-visszakereső rendszer megvalósításának lehetőségei változatosak mind peremlyukasztásu, mind másfajta

lyukkártyákkal. A szabványos gépi lyukkártyák előnye átvilágító kártyák minőségében abban rejlik, hogy a munkában levő kártyacsomagok, amelyek az információ-visszakeresésre szükségesek, az elektronikus számítógépek tevékenységének járulékos eredményeképp is nyerhetők, amelyeket ilyenfajta visszakereső rendszerek megvalósítására használnak nagyobb tájékoztatási központokban.

/P.S./

181

686.846

A peremlyukasztás megkönnyíti a munkát. - /Perfokartü oblegcsajut rabotu/ - MOHOV, I. - Bibliotekar', 10.sz. 1964.okt. 15-16.p.

Az LGIK /Leningradszkoj Insztitut Kul'turü im.Krupszkaja/ könyvtárában eredményesen alkalmazzák a peremlyukasztású kartonokat, de másutt is elterjedt a használatuk. Ez a módszer lehetővé teszi olvasói törzslapok és kérdőlapok gyors analizálását, ami különösen műszaki könyvtári vonatkozásban nagy jelentőségű, mert megkönnyíti különböző foglalkozású és szakmájú olvasókkal való egyéni foglalkozást. A belső lyukasztású kartonok feldolgozása nagyobb mechanizmust igényel, ezért kevésbé terjedt el. Az LGIK-nál a karton mindkét oldalát felhasználják, fontos a papír minősége is. A kartonok szélén 107 lyukpár van, melyhez kidolgoztak egy kód-rendszert. A kiöblösített szélű kartonokat egyszerű szerkezetű szelektor osztályozza. Az így nyert adatok, azonkívül, hogy lehetővé teszik az olvasó differenciáltabb kiszolgálását, hasznosak az állomány fejlesztése, kiegészítése szempontjából is.

/P.M./

182

774/777

Hidegszedés a meleg irodában. - /Kaltsatz im Warmen Büro/ - Bürotechnik - Organisation, 12.k. 9.sz. 1964.szept. 744-746.p.

Az ólomszedés nagy költségekkel jár, csak nagyüzemben használható. Ezért az Egyesült Államokban már hosszabb idő óta áttértek a sokszorosítási módszerekre a melegszedésről a hidegszedésre. A hidegszedést irodai alkalmazottak is végezhetik író-szedőgépeken, melyek tulajdonképpen írógépek fejlettebb formában. Habár a hidegszedés nem minden célra alkalmazható, gazdaságilag sokkal előnyösebb, mert 50-58 %-os megtakarítás érhető el vele. A hidegszedés legnagyobb problémája az egyes sorok széleinek kiegyenlítése.

Ezt a kérdést oldotta meg az OPTYPE-készülék, mely 6 perc alatt előállít egy DIN A 5-ös szövegről negatívfilmet, melyről másolat készíthető ofszetlemezre. Az OPTYPE-készülék előzőleg a sorokat kiegyenliti, majd egyidejűleg lefényképezi.

Az egész eljárás annyira automatizált, hogy kb. 20 különböző képes ajánlatról naponta 2-3000 példány készíthető el. Ilyen módon minden háziyomda előállíthat sorkiegyenlített és tipografikusan tetszetős hidegszedést.

/G.A./

Milyen feloldóképességet kíván a mikrofilmezés? - /Welches Auflösungsvermögen erfordert die Mikroverfilmung?/ - SCHULZE, A. - Reprographie, 4.k. 7.sz. 1964. nov.-dec. 145-146.p.

A feloldóképesség eredeti meghatározás szerint kis részletek megfelelően szétválasztott visszaadásán alapszik. Ez fényképesztileg úgy határozható meg, hogy a vonalak azon mennyisége, melyet 1 mm-en, valamely fényképeszteti anyagon visszaadhatunk akkor, ha az eredetben a vonalak és a közöttük lévő távolságok egyformák.

A feloldóképesség mérése tesztlapok fényképezése útján történik. A feloldóképesség egyaránt függ az objektívtől és a használt fényképeszteti anyagoktól. A tesztábrákon szereplő vonalak olyan szélességűek, mint amilyen távolság választja el őket egymástól. Az erre vonatkozó DIN normák 0,1 mm-ben állapítják meg a rajzok és írások részére a minimális vonalsűrűséget. - A gyakorlatban, mint ismeretes, egy eredetit annál nehezebb reprodukálni, minél kontrasztazéányebb. A leképezés mértéke összefüggésben van a feloldóképességgel. A teszt-figurák nagyobb követelményeket támasztanak a filmekkel szemben, mint a gyakorlatban történni szokott, ezért, ha az anyagokat csak a teljesítőképesztégük határáig vesszük igénybe, jó reprodukciókat készíthetünk. Ha a kicsinyítés mértéke 1:30, akkor 150 V/mm mellett jó eredményt érhetünk el.

/G.A./

